

KIÇIK DÜNYANIN BÖYÜK HƏQİQƏTLƏRİ

Lütviyyə Əsgərzadə
Filologiya elmləri doktoru

Son zamanlar kitab təqdimatı haqqında mətbuatda və saytlarda müxtəlif fikirlər yer alır. Kiminə görə, kitab təqdimatları oxucu kütləsini cəlb etmək baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir, "kitab oxumağı ictimailəşdirir" (Ş.Xuduqoğlu), kiminə görə, "kitab təqdimatları formaca bir-birinə bənzəyir" və ya "klassik təqdimat zamanı yazıçıyla oxucu arasında ünsiyyət yaranır" N.Köçəri) və "yazarlar hansısa orijinal bir şəkildə təqdimata yeniliklər qatırlar." (R.Məcidi).

Mən də bu fikirdəyəm ki, kitab təqdimatları oxucu kütləsini cəlb etmək baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir, "kitab oxumağı ictimailəşdirir", "klassik təqdimat zamanı yazıçıyla oxucu arasında ünsiyyət yaranır", "yazarlar hansısa orijinal bir şəkildə təqdimata yeniliklər qatırlar." Kitab təqdimatı mənim üçün ziyalılarla görüş və yeni kitab deməkdir. Əməkdar jurnalist, tanınmış publisist və yazıçı Zemfira Məhərrəmli "Çox kiçikdir bu dünya" kitabının təqdimatı kimi... Nəfis poliqrafiyası ilə göz oxşayan və müəllifin xoş sözlərlə imzaladığı kitab mənim üçün ən gözəl hədiyyə oldu. "Çox kiçikdir bu dünya" oxucuların rəğbətini qazanmış müəllifin, sayca on səkkizinci kitabıdır.

"Çox kiçikdir bu dünya" kitabının adı xüsusilə, diqqətimi çəkdi, çünki mənim təsəvvürümdə Dünya hər zaman çox böyük məkan olub. Diqqətimi çəkənlərdən biri də müəllifin, kitabdakı povest və hekayələri "həyat hekayələri" adlandırması oldu. Düşünürəm ki, bu kitabı oxumağa həvəsləndirici bir detallıdır və mən də bu həvəslə kitabı oxumağa başladım.

Mənim kitab oxuma adətini bir az qəribədir. Ən irihəcmli romanı birdəfə oxuyub qurtarmaq istəyirəm, hekayələri isə əksinə. Gəncliyimdə Mopassanın, Balzakin, O.Henrinin, Çexovun hekayələrini də bu şəkildə oxumuşam. Zemfira xanım Məhərrəmliyə "Çox kiçikdir bu dünya" kitabını birdəfəyə deyil, hər gün bir hekayə oxuyaraq bu günlərdə bitirdim. Bir hekayənin bitirib digərinə keçmədən öncə oxuduğum hekayədəki hadisələr və obrazlar haqqında düşündüm. Həm çox bəhrələndim, həm də çox təsirləndim. Hekayələrin bəzisi hamımızın şahidi olduğu, amma münasibət bildirmədiyi, laqeydlik göstərdiyi real həyat hadisələrinin ədəbiyyatda inikasıdır. Yazıçı olmaq da elə bu demək deyilmi? Hamının görmədiyini görmək, hamının görüb susduğuna susmamaq... Duyarlı, həssas ziyalı, vətəndaş olmaq... Yazaraq yanmaq, yanaraq yaşamaq, bir sözlə, əzabla yaşamaqdır, yazıçı olmaq. Hələ bu yazıçı bir qadınsa Deyirlər ki, bütün dərdlər (Allah dərd göstərməsin!) qadınların ürəyindən keçir. Bəzisi deyib keçir, bəzisi dəlib keçir. Gənc Zemfira xanımın bu yaşda açıq ürək əməliyyatı keçirməsi müəllifin cəmiyyətdə baş verən hadisələrə verdiyi reaksiyanın nəticəsidir, - deyə düşünürəm.

Həyat hekayələri kimi təsniflənən "Anam niyə gəlmədi?", "On iki yaşın sevinci", "Dünya gör necə dardır", "Sənə yanan varsa", "Nöqtə boyda bir işıq", "Heç kimi qınama", "Yuxunu suya danış", "Ailə sənənin məbədidir", "Qiyamətə qalmayan qisas", "Heyva çiçəyi və ötüb keçənlər", "Analıq haqqı", "Kişilik dersi" və s. hekayələrindəki cəmiyyət-insan, ailə-mühit, fərd-tələ məsələləri təsirli və diqqətçəkicidir. Hər bir hekayə fərqli mövzuları əhatə etsə də, bütövlükdə böyük əhəmiyyət kəsb edir. Birini digərindən ayırmaq istəməsəm də, bir qadın olaraq ən çox məni heyacanlandıran "Sənə yanan varsa", "Anam niyə gəlmədi?", "Ailə sənənin məbədidir", "Qiyamətə qalmayan qisas", "Analıq haqqı" hekayələri və buradakı qadın obrazları oldu.

Müəllifin hekayələrindəki qadınlar, əsasən ləyaqətli, cəfakəş ana, həyat yoldaşı, sədəqətli ömür-gün yoldaşdır. Qurulan süjet əsasında qadınların analıq missiyası, intuisiyası, ailəsinə olan sədəqəti, taleyə boyun əyməsi, övladına olan sevgisi, vətən qarşısındakı məsuliyyəti kimi məsələlər işıqlandırılır. Kitabdakı ilk hekayə "Anam niyə gəlmədi" adlanır.

Əsərin qadın qəhrəmanı Ləman həkimdir. Bütün dünyanı ağışına alan koronavirus bəlası ölkəmizi də qoynuna almış, insanların ona ehtiyacı var. Ailəsi ilə yanaşı, Ləman həkimin vətən qarşısında da məsuliyyəti var. Əslində, hekayədəki Koronavirus bəlasının fəsadlarını hamımız xatırlayırıq. Virusun yoluxan insanların ölümünü, evlərimizə həbs olunmamız, özümüzü həyatdan təcrid etməmiş və s. Bunun üstündən o qədər də uzun zaman keçməyib. Belə çətin bir vəziyyətdə Ləman həkim bütün gücü ilə insanları "tacı virusun" əlindən qurtarmaq üçün öz həyatı bahasına xidmət yerində çalışır. Bu qədər gərginliyin içərisində o, bir an olsun qızı Laləni unutmur.. Təəssüf ki, xəstələri ölümün cəngindən alan həkimlər də bəzən bu xəstəliyə yoluxmaqdan özlərini suğortalaya bilmirdi, hər nə qədər kamuflyaj geyinsələr də Ləman həkimlə, şəfqət bacısı Sara da virusa yoxalır. Ləman həkim "12 gündən sonra həmkarlarının tibbi yardımı ilə sağalıb xəstəxanadan evə yazılsa da tibb bacısı Sara xalanı qurtarmaq mümkün olamırdı. Evə yazılan ana "toparlanıb evə zəng etmiş, gələcəyini bildirmiş, qızının üzünü güldürmüşdü: "Lalə balanın gündə bəlkə yüz dəfə təkrarladığı "Anam niyə gəlmədi?!" - sualına cavab tapdığına şükürlər etmişdi.

Kitabdakı hekayələri oxuduqca oxucu, həm ailə-məişət probleminə, həm sosial, maddi və mənəvi durumuna görə fərqli qadın hekayələri ilə və qadın obrazları ilə üz-üzə qalır. "Ailə sənənin məbədidir" hekayəsi də bunlardan biridir. Oxucu

hər gün döyülən, söyülən, şiddətə və təhqirə məruz qalan, qucağında cəmiyyətin gələcəyini böyükdən qadının acınacaqlı həyat hekayəsini İdman İnstitutunun tələbəsi ilə birlikdə izləyir: "Basketbol yarışından evə yorğun-argın dönmə tələbə bir-dənə haradasa lap yaxında zarılı,

inilti səsi eşitdi. Eyvana çıxıb ətrafa göz gəzdirdi, aşağı boylandı, yəni otağa döndü. Bu dəfə qəzəblə çığıran kişinin qulaqbatırıcı səsi höknür-höknür ağılayan qadının səsinə üstələmişdi. Qadına ünvanlanan nalayiq söylüşlər açıq-aydın eşidildi. Biedəb söylüşlər bir deyil, iki deyildi. Qırılıb yerə tökülən qab-qacağın cingiltisi, döşəməyə cırpılan ağır əşyaların taqıltısı divarın o üzündəki "dava meydanı"ndan xə-

bər verirdi. "Vurma, ağrıdır axıl! "Yaxın gəlmə körpəni əzərsən", - fəryadı ananın faciəsindən, kimsəsizliyindən, gücsüzlüyündən, çaresizliyindən xəbər verirdi. Ananın övladlarının gözü önündə döyülməsi və ya övladlarının ananın gözü önündə döyülməsindən ağır nə ola bilər ki

Hekayədən nümunə olaraq verdikimiz bu sətrlərlə müəllif, hadisələrin baş verdiyi dörd divarın içərisində yaşayanları o qədər təsirli bir dillə anlatır ki, bir oxucu olaraq özümü dörd divarın xaricində deyil, tam mərkəzində hiss etdim. Gözümün önündə övladın "İmdad" diləyən səsinə kar olan əyyaş atanın obrazı canlandı.

Müəllif, hekayədə iki kişi prototipini qarşı-qarşıya qoyur. Qadına əl qaldıran, təhqir edən də kişidir, onu müdafiə edən də. Burada maraqlı bir nüans ortaya çıxır. Bu necə ola bilər? İstər qadın olsun, istərsə də kişi böyüdüyü, tərbiyə aldığı ailənin güzgüsüdür. "Əzazil"i də dünyaya gətirən və tərbiyə edən anadır, humanist "gənc tələbə"ni də. Hər bir insanın formalaşmasında ailə mühitinin önəmli rolu var..Belə ki hekayədəki hadisələrin bənzəri ilə, döyülən, söyülən, övladlarının önündə mənliliy alçaldılan qadınlar-

la rastlaşdığımız çox olub, amma reaksiya verməmişikmi?. Müəllif də, qadının yerini və dəyərini verməklə yanaşı, ailə münasibətlərinə, ailələrin sevgi və hörmətlə deyil, zorbalıqla idarə edilməsinə qarşıdır

Zemfira xanımın hekayələrinin hər biri çox qiymətli və günümüzlə səsleşən mövzulardır. Məsələn, "Sənə yanan varsa..." hekayəsi... Hekayədə yaşananlar günümüzün realıqları əks etdirilir. Qadınların qadınlar tərəfindən kiçildilməsi, ailələrə yalançı sevgilərlə olunan müdaxilələr, kişilərin vəfəsizliyi (bu məsələdə qadınlar da istisna deyil), məbədidəki qadına dəyər verməməsi, xoşbəxtliyi, anlıq xoşbəxtlik eşqiylə səadətə başqa qadınlarda araması kimi məsələlərə ürək ağrısı ilə toxunulur. Müəllif, sadə, ancaq ustalıqla qurduğu süjetlə müəyyən maddi məqsədlərlə, ailəli kişiləri yoldan çıxaran qadınların iç üz-üzə çıxılmasına nail olur.

Zemfira xanımın "On iki yaşın sevinci" hekayəsini xüsusilə, qeyd etmək istəyirəm. Hekayədəki ata obrazı "Ailə sənənin məbədidir" hekayəsindəki ata obrazını xatırladır. Cəmiyyətimizdə tez-tez rast gəldiyimiz əyyaş, sərxoş ataların obrazı "Alkoqol düşkünü olduğu üçün onu işdən çıxarıblar. Əcaib hərəkətləri, kobud davranışı ilə arvadını xəstə edib." 12 yaşlı oğul, öz-özünə düşünür: "Bu həyat, görsən, nə vaxt bitəcək?" Çünki evə kefli gələn kişi, hər gecə yaratdığı qalmaqal, dava-dalaşla kiçik yaşlı oğlunu, yüksək qan təzyiqindən əziyyət çəkən arvadını, hətta qonşuları da boğza yıqıb. Heç bir nəsihəti, yalvarışı vəcə almır, hətta ayaq altında diyirlənən boş araç şüşələrinə nifrətlə baxan yeniyetmə oğlunun bu fəryadına da əhəmiyyət vermir. "Ata, nə olar, az iç bu zəhrimarı! Çoxdan mizan-tərəzisi pozulmuş ailənin sözdə başçısı, oğlunun "ata, sabah mənim ad günüdür, istədim ki, bizim də süfrəmizdə gözəl yeməklər olsun, sinif yoldaşlarımla bu günü qeyd edim", - deməsinə heç bir reaksiya vermir.

Evdən baş götürüb çıxan, başında qarışıq fikirlər dolaşan oğlan məhəllədə yaşdırları ilə qarşılaşsa da, onlara bənd olmayıb yoluna davam edir.

Hara gedəcəyini bilməyən parkda xəzəlləri ayağı ilə dağıda-dağıda yürüyən oğlan xəzəllərin altına düşmüş "təptəzə "Ayfon" telefonu tapır. İlk başda sevinir və düşünür: "bu bahalı telefonu satsam, xeyli pulum olar, evimizə çoxlu ərzaq, anama dava-dərman və təzə paltar alaram. Axı, sabah həm də ad günüdür." Bu zaman əlindəki telefon zəng çalır.

Telefonun ekranında bu sözlər yazılmışdı: "Anamın zəngi." Telefonu açmasa da telefonu itirən şəxsin anasının zəngləri bir an ara vermir, övladından nigaran qalan ana cavab almaq üçün israrla zəng edirdi. "Axı, telefonu açma bilmərəm, cavab versəm, telefonu mütəq qaytarmalı olacağam", - kimi ziddiyyətli fikirlərlə oğlan birdən öz anasını xatırlayıb qeyri-iradi telefonu açır və cavab verir. Qızından nigaran ananın, "Kimsiniz, qızımın telefonu niyə sizdədir? Neçə saatdır ki, qızımla danışa bilmərəm. Onun başından bir tük əskik olsa sözlərinə oğlan, "Qızınız bərsində heç nə bilmirəm. On dəqiqə öncə bu telefonu xəzəllərin arasından tapmışam", -

deyə cavab verir. Oğlan isə ananın təlaş dolu səsinə dinləyən-dinləyən sövq-təbii qızın axtarışına çıxmışdı. Sıx çətirli ağacların arasındakı skamyada tənha bir qızın oturduğunu görəncə, ona yaxınlaşıb soruşdu: "Siz telefonunuzu itirmisiz? Sizin "Ayfon"u tapmışam. Alın, ananızla danışın." Qızı ananın görəncə başına gələnləri anladır, sonda isə deyir: "Kaş belə bir qardaşım olaydı, ana..."

Azyaşlı oğlan etdiyi hərəkətlə özü-özünü ödülləndirmişdi. Dünyanı "Yaxşı əməl, yaxşı söz və yaxşı iş" qurtaracaq, düşüncəsi doğruymuş. Xeyir əməl pis əmələ qalib gəlmək, nəfsi öldürməkdir.12 yaşlı oğlanın etdiyi hərəkət gözəl nümunədir.

Bütövlükdə, kitabdakı hekayələr: "Heç kimi qınama", "Qisas da qiyamətə qalmır", "Kişilik haqqı", "Heyva çiçəyi və ötüb keçənlər" maraqlı və oxunaqlıdır. "Nöqtə boyda həyat işi" isə qardaş Türkiyədəki dəhşətli zəlzələ qurbanlarının xatirəsinə həsr edilmişdir. Kitabın "Qarabağ hekayətləri" bölümündə isə savşın həyatımıza gətirdiyi fəlakətləri inikas etdirən, əsasını vətənpərvərlik, yurdsevərlik təşkil edən nəsr nümunələri yer almışdır. Hekayələrdə Birinci Qarabağ savaşı dönməsinə məxsus nəslə vurulmuş psixoloji zərbələr, işğal illərində yaşadığımız ağrı, kədər, mənfur erməni quldurlarının törətdiyi vəhşiliklərlə yanaşı, millətimizin vətən sevgisi, Ali Baş Komandanın rəhbərliyi və müzəffər ordumuzun bir yumruqtek birləşərək böyük zəfərə çatmaq üçün göstərdiyi igidlik, vətən səmalarında dolaşan şəhidlərimizin, qəhrəman qazilərimizin bəxş etdiyi böyük Zəfərimiz çox real və təsirli şəkildə əks olunmuşdur. Çünki 1991-ci ildən mətbuatda hərbi mövzuda çıxış edən, Zemfira Məhərrəmli, dəfələrlə "qaynar" nöqtələrdə olub, Qarabağ müharibəsinin dəhşətləri, torpaqlarımızın bölünməzliyi uğrunda vuruşan oğul və qızlarımızın hünərini əks etdirən silsilə cəbhə reportajları dərc etdirib.

Müəllif, jurnadıcılığında Vətənin azadlığı uğrunda döyüşən "Ağ atlı oğlan"la "Ağ atlı qız"a eyni müstəvidən yanaşır. Vətən eşqi ilə döyüşə atılan, qəhrəmanlıqları ilə dastan yazan "Ağ atlı qız"larımıza - Nərimin Abbasquliyevanın dastan yazıb, bədii obrazını əbədləşdirib. "Son görüş və ayrılıq... Əbədi xatirə" hekayəsində yarımçıq taleləri, ayrılıqları böyük kədərlə hekayəsinə mövzu edib. Hekayənin qəhrəmanları Salehlə Gülərin sevgisi ötən illərdə Qarabağda yaşanan və Salehin şəhid olması ilə yarıda qırılan nakam sevgilərin real bədii təsviri, yüzlərlə real hekayənin ədəbiyyatda inikasıdır.

Belə bir deyim var ki, "Söz uçar, yazı qalar." Hələ bu söz tələyin məğlub etdiyi insanlar - ziyalılar tərəfindən deyilib və ya yazılıbsa Yazıçının da yazmaqda məqsədi budur; yazılan əsərin əbədlilik qazanması, oxucular tərəfindən oxunması, sevilməsi, ən əsası isə həyat yollarında onlara yol göstərməsi, fənər olub yollarını işıqlandırması

Zemfira xanımın "Çox kiçikdir bu dünya..." kitabı kitabsevərlərə böyük töhfədir. Əminik ki, oxucular tərəfindən oxunacaq, seviləcək, ən əsası isə onlara həyat yollarında yol göstərəcək, yollarını işıqlandıracaq. Mübarək olsun!